

پیامدهای طلاق عاطفی والدین بر شخصیت فرزندان از منظر آیات و روایات

**پژوهشگران: ناهید شه بخش، الهام بامری جشان ، کبری سپاهی
دبیر گروه: ناهید شه بخش
استاد راهنما : سمانه جوانیا**

چکیده

یکی از مشکلاتی که نهاد خانواده ها را تهدید می کند طلاق است عوارض طلاق و ناگواری را به دنبال دارد و واقعه ای ناگوار است و از آن رو که تاثیر منفی ناگواری بر پیکر خانواده می گذارد و آسیب زاست طلاق به عنوان یک پدیده اجتماعی اثرات و عوارض بسیاری بر خانواده بر جا می گذارد که بیشترین این اثرات و عوارض متوجه فرزندان این خانواده ها می باشد به همین دلیل پدیده طلاق چیزی نیست که به آسانی از آن چشم پوشی کرد در نوشتار حاضر به روش توصیفی تحلیلی به پیامد های طلاق بر تربیت فرزندان پرداخته است مسئله ای طلاق به ویژه به جهت پیامد های نظیر افسردگی دلتنگی ترس کج خلقی و پرخاشگری افت تحصیلی و بزهکاری که برای فرزندان طلاق در پی دارد و آینده ی آنان را متاثر می سازد حائز اهمیت است زمانی که والدین از هم جدا می شوند اثرات طلاق روی فرزندان متغیر خواهد بود برخی فرزندان به شکلی طبیعی قابل درک به جدایی واکنش نشان می دهند و در حالی که برخی دیگر ممکن است با این تفسیر مقابله کنند .

در این تحقیق به مفهوم شناسی طلاق ، آثار تربیتی طلاق و فرزندان مشکلات ناشی از جدایی ، که عبارت است احساس محرومیت و بدبختی ، پناه جویی ، انتقام گیری ها بی بند باری و....تاثیرات طلاق به افسردگی دانش آموزان . چرایی اهمیت توجه به فرزندان پیامد های منفی طلاق بر فرزندان که عبارت است (ایجاد بحران های روحی و روانی ، خلاء عاطفی ، افت تحصیلی گرایش به بزهکاری و اعتیاد) و آسیب های طلاق در خانواده پرداخته اند ؟

واژگان کلیدی : پیامد های طلاق ، تربیت فرزندان ، فرزندان طلاق

مقدمه

خانواده همچون عمارتی است که زن و شوهر ستون های آن را تشکیل می دهند بدیهی است که فرو ریختن هر یک از ستون ها استحکام و استواری این عمارت را دچار تزلزل می کند طلاق واقعه ای ناگوار است از آن رو که تاثیر منفی ناگوار بر پیکر خانواده ها و جامعه می گذرد آسیب زاست در همه ی فرهنگ ها به ویژه دین اسلام جزء در موارد ضروری اجتناب ناپذیر توصیه شده و در کلام رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) از آن به عنوان منفور ترین حلال یاد شده است .

این تحقیق را به صورت کتابخانه ای نوشته ام و با توجه به تحقیقات انجام شده تاکنون تحقیقی در این عنوان در حوزه ای علمیه حضرت رقیه (سلام الله علیها) دلگان نوشته نشده هر چند کتب بسیاری به این عنوان پرداخته اند از جمله کتاب فرزندان طلاق از نوزاد تا ۱۷ ساله باز سازی زندگی پس از طلاق دکتر بروس فیشر ، دکتر رابرت آلبرس ، به فرزندان کمک کنید با طلاق کنار بیایند ، و در این تحقیق بیشتر سعی کردند پیامد های طلاق بر تربیت فرزندان بپردازند .

ضرورت تحقیق : از آنجا که طلاق یعنی جدایی رسمی زن و شوهر که ممکن است باعث بروز آسیب های به طرفین یا فرزندان آنها شود در طی جریان طلاق زن و مرد فشار های روانی زیادی را تحمل می کند بسیاری از افراد بدون توجه به احکام طلاق و حقوقشان با هیجان تعمیم به این کار می گیرند این در حالی است که ممکن است مشکلات این زوج ها قابل حل باشد و نیازی به طلاق نباشد برایم ضرورت ایجاد شد تا به تحقیق در این عنوان بپردازم تا گامی هر چند کوچک برداشته باشم .

هدفم از نوشتن این تحقیق آشنا کردن افراد با آسیب های طلاق که طلاق آسیب های دارد که باعث این می شود که امنیت اجتماعی زن به خطر بیفتد باعث مشکلات روانی و افسردگی می شود هویت فردی اجتماعی زن کاهش پیدا می کند که بیشتر با این آسیب ها آشنا شوند و از این ها در امان بماند . ان شا الله تعالی

مفهوم شناسی

طلاق در لغت: به معنای رها کردن و آزاد کردن است اما از نظر حقوقی به معنای انحلال ازدواج دائم با شرایط خاص از جانب مرد یا نماینده، قانونی او است از این رو این نوع جدایی تنها مخصوص ازدواج دائم است به گونه ای که احلال ازدواج موقت از طریق بخشش مدت باقی مانده ازدواج از سوی مرد یا به پایان رسیدن مدت تعیین شده ازدواج صورت می گیرد؛^۱

طلاق در اصطلاح: خانواده، همچون عمارتی است که زن و شوهر ستون های آن را تشکیل می دهند بدیهی است که فرو ریختن هر یک از ستون ها استحکام و استواری این عمارت را دچار تزلزل می کند طلاق واقعه ای ناگوار است از آن رو که تاثیری منفی ناگوار بر پیکره خانواده و جامعه می گذارد و آسیب زا است در همه ای فرهنگ ها به ویژه دین اسلام جزء در مواردی ضروری اجتناب ناپذیر توصیه شده و در کلام رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) از آن به عنوان منفور ترین حلال یاد شده است:^۲

تربیت در لغت: تربیت به معنای پروراندن، پروردن، پروردن و آموختن معنی شده است.^۳

فرزند در لغت: معنای آقا زاده اولاد، بچه، آنکه از دیگری زاده شده است بچه، پسر یا دختر، نتیجه نسل^۴

^۱-محمد، معین، فرهنگ لغت، ص ۳۴۷

^۳-گری، نیومن، ص ۱۳۰

^۴-انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۱، ص ۳۸۰

^۵-علی اکبر، دهخدا، لغت نامه، ص ۴۳۳

آثار تربیتی طلاق بر فرزندان

زمانی که سرپرست خانواده مجرد و فقیر و شاغل است غالباً برای انتخاب میان کیفیت تربیت کودکان دچار مشکل می شود اغلب مشاغلی که در آمد کافی دارند مستلزم صرف وقت به مدت طولانی و یا صرف ساعات غیر معمول به کار هستند و این شرایط برای اکثر والدین تنها بدین معناست که آنها به عنوان سرپرست خانواده کمتر می تواند از تجربیات و آموزش های تربیتی بهتر بهره گیرند.^۵

وقتی که بر یک خانواده طلاق اجتناب ناپذیر می شود مسئله مهم سرپرستی کودکان است تک والدی مشکلات خاص خود را به همراه خواهد داشت و از جمله این که اگر کودک با هر دو والدین در ارتباط باشد، یعنی از والدین کودک را سرپرستی نماید و دیگری هم بتواند با او دیدار کند ناهماهنگی میان این دو الگو دو نوع روحیه و شخصیت را به او خواهد آموخت به ویژه اگر والدین در رفتار و سخنان خود سعی در موجه کردن رفتار های خود داشته باشد کودک قادر نخواهد بود هماهنگی و ناسازگاری میان این دو گونه بیاید زندگی با یکی از والدین نمی تواند شخصیت کامل و متعالی را در کودک پدید آورد این گونه زندگی نمی تواند هم نیاز های تربیتی کودک را برآورده سازد زیرا کودک در این نوع زندگی برای رفتار های خود تنها یک مربی و الگو دارد (پدر و مادر) و از لحاظ محبت و سرپرستی تنها به یکی از والدین تکیه می کند از سویی دیگر جامعه هرگز نخواهد توانست نقش پدر و مادر را برای طفل ایفا کند و همه نیاز های عاطفی و روانی و معنوی او را در زمینه تحقیق و تربیت صحیح طفل تامین کند؟^۶

^۵ وحیدی ، ۱۳۸۹ ، ص ۲۵۳

^۶ -صابری ، زفرقندی ، ص ۲۱

و عوارض ناشی از طلاق بویژه اثرات شدید روحی آن بر روی فرزندان ما را به این فکر می اندازد که چه خوب بود ازدواج ها با بصیرت و شناسایی و آگاهی عمیق تری از خصوصیات اخلاقی طرفین صورت می گرفت تا زوج ها بر مسائل خانوادگی به توافق کافی نمی رسد زاد ولد نمی کردند به هر حال در خانواده ای که در آن غیبت والدین از حد متعارف بگذرد خانواده ی نابسامان برای کودک بوجود می آید این عوارض بسیار بی شمارند بر کودک احساس طرد عدم پذیرش و بی مهری و بی علاقه ای از طرف والدین نسبت به او دست می دهد که برای کودک سودمند نیست زیرا احساس محرومیت و ستم دیدگی در کودک رخ می دهد و موجب صدمه به روح و جسم کودک می شود چون نیازمند حمایت و پناه و طرف والدین است و موجب صدمه ی روانی برای کودک می شود که آینده ی کودک را به خطر می اندازد زیرا والدین به علت غیبت از تربیت و انضباط و غافل هستند کودک را چون نهالی به خود وا می دارند تا رشد و نمو کند که امکان پذیر نمی باشد ،

غیبت خانواده باعث می شود که شیرازه زندگی از هم بپاشد و کودکان استعداد ارتکاب به جرم پیدا کند به گونه ای که حتی بازگشت و مراجعت به وضع عادی گذشته برایشان دشوار و طاقت فرسا باشد در هنگامه ی بحران ارزشها ارزش های اساس یک جامعه بر لذت طلبی تمتع آن مصلحت گرایی فردی سود گرایی ماده گرایی و ابزار گرایی استوارند ،^{۲۳}

و انسان ها صرفا به تمتع می اندیشند و صالح خویشتن را در نظر می آورند و حتی ارتباطات انسانی نیز از این شرایط تاثیر می پذیرد و روابط انسانی ها از بعد معنوی تهی می شود و صرفا در راه التذاذ آنی است این نوع روابط بسیار سست و آسیب پذیر و شکننده اند به محض آنکه مصلحت دیگری روی نماید یا به اثر مرور زمان یا عوامل دیگر رابطه ها از درون تهی شده و به بهانه های مختلف می شکنند در این شرایط روابط زوجیت نیز از قاعده مستثنی نبوده و آمار طلاق روز به روز افزایش خواهد یافت .^{۲۴} در رابطه با جدایی والدین فرزندان و اکنش نشان می دهند طلاق در درجه نخست نتیجه درگیری های بزرگسالان است و کودکان به صورت ناخواسته وارد آن می شوند مشکلات فرزندان در نتیجه جدایی والدین مهم ترین شکل در خانواده ها تلقی می شود کمتر دیده شده است که نامادری ها همچون مادر دلسوز و مهربان باشند و بتوانند خلاء عاطفی را که در آغوش پر مهر مادر جدا شده اند پر کند این مسئله در مورد نا پدری صادق است البته زنان و مردانی هم هستند که نسبت به غیر فرزندان خود پر محبت وفادار هستند ولی مسلما تعداد آنها کم است که به همین دلیل فرزندان بعد از طلاق گرفتار بزرگترین زیان و خسران می شوند .^{۲۵}

^{۲۳} - همان ص ۹

^{۲۴} - قائمی ، ۱۳۹۰ ، ص ۸۷

^{۲۵} - ساروخانی ، ۱۳۷۶ ، ص ۷۶

و شاید اغلب آنها سلامت روانی خود را تا آخر عمر از دست می دهند این ضایعه طلاق نه تنها بر هر خانواده بلکه بر کل جامعه تاثیر گذار می باشد چرا که چنین کودکانی که مهر مادر یا پدر محروم می شوند گاه به صورت انفرادی خطرناک در می آیند که بدون توجه تحت تاثیر روح انتقام جویی قرار گرفته و انتقام خود را از جامعه می ستانند البته می توان برای اینکه آثار مخرب طلاق زیاد بر کودکان تاثیر نداشته باشد هر چند در عمل شاید نتیجه این کار کم باشد می توان از قبل بچه ها را با مسئله طلاق آشنا کرد و این کار ممکن است یا در محیط خانه و یا در محیط بیرون مثل مدرسه ... اتفاق بیفتد بنابراین اگر بچه ها را از خود پیش برای رویارویی با مساله طلاق و جدایی آماده نکنیم امکان ابتلای آنها به انواع مشکلات روانشناختی از تنهایی و تشویق که معمولا پس از جدایی شدت پیدا می کند افزایش یابد به طور کلی چنانچه کودک از پیش با مسئله طلاق آشنا شود درک و پذیرش تمام مراحل آن به مراتب برایش راحت تر خواهد بود گسسته شدن خانواده در اکثر موارد اثرات روحی طولانی به فرزندان می گذارد،^{۲۶} این گسستگی در روابطه والدین باعث قرار گرفتن فرد در شرایط ناسازگار و نارسا می شود محرومیت فرزند سرپرستی مشترک پس از متلاشی شدن و انحلال خانواده او را بسیاری مواهب و مزایای خانوادگی محروم ساخته و حتی به لحاظ محل زندگی نیز دچار آوارگی خواهد بود در پاره ای از موارد کودک مجبور می شود به خاطر پایین بودن توان اقتصادی سرپرست خانواده را در کنار پدر بزرگ و مادر بزرگ یا عمه ها و عموها زندگی کند و حتی در شرایط حاد تری در مراکز و موسسات اجتماعی نگهداری شود؟^{۲۷}

^{۲۶} - وحیدی، ۱۳۸۹، ص ۲۵۴

^{۲۸}- صابری، زفرقندی، پیشین، ص ۱۷

کودکان اولین قربانی طلاق هستند قربانی روحی و عاطفی کودک پس از طلاق در خانواده گیج حسرت زده است و کمتر می تواند تعادل خود را حفظ کند بویژه کودکی که با پدر و مادر بسیار مانوس است و دائما در دامن آنان بوده است طلاق علاوه بر نارضایتی های روانی و رفتاری های زندگی فرزندان را به جای می گذارد که به علت پرورش در شرایط نا مساعد از نظر روانی و جسمانی و منع طبیعی ندارند طلاق موجب افسردگی نوجوانان می شود و به نحوی که کمتر از زندگی لذت می برند و از لحاظ روحی خسته به نظر می رسد می توان گفت که خانواده هایی که طلاق را تجربه می کنند تا با یکدیگر متفاوت هستند هر کودک بر اساس شرایط خود از واکنش نشان خواهد داد در تمام کودکان متناسب با سن و سالشان رفتار های تقریبا یکسانی شاهد می شود کودکان که سن بیشتری دارند نسبت به پدر و مادر در غمخواری بیشتری از ود نشان می دهند البته سنین مختلف تاثیرات عاطفی که بر کودکان گذاشته می شود تفاوت می کند.^{۲۸}

کودکانی که در اثر جدایی والدین یکی از آنها را از دست می دهند از لحاظ روحی و عاطفی همواره مشکلاتی دامن گیر آنها باشد و این مشکلات به سن کودکان متفاوت خواهد بود.^{۲۹}

^{۲۸} -صابری ، زفرقندی ، ص ۱۹

^{۲۹} -وحیدی ، ۱۳۸۹، ص ۲۵۹

نتیجه

در هر جامعه خانواده زمینه ساز بسیاری از انحرافات یا شرافت مندی هاست به طور قطع می توان گفت که وضع متزلزل جهان امروز تا حدودی زیادی ناشی از وضع نابسامان خانواده هاست و اگر بنا باشد دنیای نا متعادل و اوضاع بحرانی امروز تا حدودی سرو سامان یابد ناگزیر باید تجدید نظری در وضع خانواده به عمل می آید و این نهاد مهم اجتماعی ارزش و قداست الهی خود را بازیابد موضوع طلاق به عنوان یکی از خطر ناک ترین تهدید ها نه تنها برای خود والدین بلکه بسیار بیشتر بر کودکان تاثیرات منفی دارد و باعث ایجاد اختلال در تربیت آنها می شود در نتیجه ی آن افراد نا سالم و بزهکاری که حاصل طلاق والدین بوده اند وارد جامعه می شوند و در همه ی زمینه ها باعث ایجاد نابهنجاری ها و مفسد متعددی می شود لذا ایجاد فرهنگ سازی های کار آمد که بیش از ازدواج و همچنین در طول زندگی مشترک باید اتفاق بیفتد از ایجاد چنین پدیده ای نافرجامی تا حد ممکن پیش گیری کرد ؟

منابع و مآخذ

- ۱- قرآن
- ۲- تفصیلی ، محمد رضا ، (۱۳۹۴) آثار طلاق بر فرزندان فصلنامه تخصصی فقه و تاریخ تمدن
- ۳- حسینی ، شاهرودی حسن ، (۱۳۸۸) بررسی جامعه شناسی پدیده طلاق منبع فصلنامه معرفت
- ۴- رضایی ، فرشاد آزاد پیمان ، ۱۳۹۵، طلاق و تاثیر آن بر دانش آموزان فصلنامه مطالعات روانشناسی علوم تربیتی
- ۵- صابری زفرقندی ، احمد ، ۱۳۸۷، علل و عوامل طلاق در جامعه ایران و اثر آن در کودکان و نوجوانان ، تهران ، نشر رایحه یاس
- ۶- صدر الاشرفی ، صعود خنکدار معصومه یوسفی مجید ، ۱۳۹۱، آسیب شناسی طلاق (علل و عوامل و راهکار های پیش گیری آن
- ۷- قائمی ، علمی ، ۱۳۹۰، و خانواده نا بسامان سازمان مرکزی و اولیاء مربیان
- ۸- معروفی ، یحیی ، ۱۳۸۴، بررسی تاثیر طلاق بر روی عملکرد دانش آموزان فصلنامه خانواده پژوهش
- ۹- سعیده ، کد خدا دهخانی ، فاطمه کرجیان ، پروین سالاری اسماء ، ۱۳۹۴ ، تاثیر طلاق والدین بر زندگی فرزندان کنفرانس بین المللی علوم تربیتی و سبک زندگی
- ۱۰- ساروخانی ، باقری ، ۱۳۷۶ ، طلاق پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن انتشارات دانشگاه تهران
- ۱۱- وحیدی ، محمد ، ۱۳۸۹ ، احکام خانواده ، جلد اول و دوم ، چاپ سوم ، تهران ، انتشارات زلال کوثر
- ۱۲- ارزول ویز ، و همکاران بررسی مقایسه ی شیوع کودک آزاری در دانش آموزان مقطع متوسطه بر حسب جنس مقطع تحصیلی و سابقه ای طلاق در خانواده
- ۱۳- سید احمد ، جلیلی راد ، زهره ، علی آبادی طلاق و آسیب های آن بر کودکان اولین کنفرانس ملی توسعه ی پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی مطالعات اجتماعی و فرهنگی ، تهران ، موسسه ای آموزشی مهران مرکز راه کار های دست یابی به توسعه پایدار ، ۱۳۹۳
- ۱۴- حر عاملی ، محمد بن حسن ، وسائل الشیعه تصحیح ، چاپ اول ، قم موسسه ای آل بیت ، ۱۴۰۹
- ۱۵- صدوق ، محمد بن علی ، کتاب من لا یحضر الفقیه تصحیح ، علی اکبر قفاری ، چاپ دوم ، قم ، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ای مدرسین حوزه های علمیه قم ، ۱۴۱۳
- ۱۶- مومنی ، رضا ، محسن ، باقی زاده ، سیلاب زندگی
- ۱۷- نجفی ، محمد حسن ، جواهر کلام